

Antisemitisme

Selv hos os! Og til skam for os!

Læser man *Jerusalem Post*, den engelsksprogede avis i Israel, gives der som regel hver uge eksempler på antisemitiske udtalelser eller handlinger. Disse er hentet fra hele verden. Selv om den »store« antisemitisme kun i ringe grad har fundet vej til Danmark – og andre nordiske lande – fortæller jøder under vore himmelstrøg, at de undertiden i hvert fald oplever den »lille« antisemitisme. Selv hos os! Og til skam for os!

Læsere af Israelsmissionens Avis blev i december-nummeret 1994 informeret om, hvordan vinduet på Den norske Israelsmissions kreds kontor i Stavanger blev tilsvinet med antisemitiske ord natten mellem den 9.-10. november. At netop denne nat var valgt var ingen tilfældighed. Krystalnatten fandt sted d. 9 nov. 1938.

Selv i Stavanger!

I Den norske Israelsmissions blad får denne sag bl.a. følgende ord med på vejen:

»Det er ufatteligt, at der findes mennesker med et sådant jødehad. Her i Stavanger bor der bare nogle ganske få jøder, og de markerer sig ikke på nogen måde i bybilledet eller på anden måde. Vore to udstillingsvinduer med bøger om Israel og jøder, israelske flag og nogle jødiske symbo-

Antisemitiske slogans på udstillingsvinduet af Israelsmissionens kontor i Stavanger, Norge.

ler var alligevel nok til at fremprovokere disse uhyggelige holdninger.»

Den danske Israelsmission har som sit hovedformål at fortælle jøder om Jesus. Nogle vil betragte dette som udtryk for antisemitisme eller antijudaisme. Det gør vi ikke.

Når det er slået fast, er Den danske Israelsmission med i kampen mod enhver form for antisemitisme – også når der bruges dæknævne herfor. Kampen mod antisemitisme er også en del af vor missions formålsparagraf.

Derfor må vi – hen ad vejen – markere, hvor vi står. Og opmuntre Israelsmissionens venner til at markere deres holdning mod antisemitisme – hvor de har mulighed for det.

Et tilsvinet vindue med antisemitiske slogans på en rude til et kontor for en Israelsmission ser måske ikke ud af så meget. Men det er nok til at slå alarm. Også selv om gerningsmændene bare tilhører en lille gruppe, der ikke har læst deres historiebøger.

Endnu mere alarmeret bliver man, når antisemitiske og sårende udtalelser kommer fra personer, som har læst deres historiebøger.

Jødisk Orientering, som udgives af Det mosaiske Troessamfund i København, fortæller i januar-nummeret om den diskussion, som har fundet sted i Uppsala i Sverige, efter at Almed Rami – en svensk-arabisk indehaver af en lokalradio i Sverige – var blevet

anklaget for at have spredt antisemitisk propaganda. I denne sag blev professor Jan Bergman fra Uppsala indkaldt som ekspertvidne. Ifølge *Jødisk Orientering* skulle Jan Bergman kommentere den horrible påstand, at »jøderne arbejder på at erobre verdensherredømmet og vil dræbe alle, der står i vejen for at nå dette mål«.

Til retten er Jan Bergman bl.a. citeret for at have sagt følgende:

»Jøderne har en mitzva, der går ud på, at en jøde må dræbe en ikke-jøde – og i dag bruges denne mitzva [påbud] for en stor del i følge de halachiske [rabbinisk lovgivning] regler.«

Andre lignende udtalelser blev bragt frem, hvilket fremkaldte stor opmærksomhed i Uppsala, hvor også det teologiske fakultets dekan blev inddraget og bakkede Bergman op.

Jødisk Orientering er af den opfattelse, at Nordens kirker har været forbavsende tavse under denne sag. »Hvorfor mon det kristne establishment tier, når jødehadet atter viser sig under Nordens himmel nu iklædt præstekåbe?« – spørges der afsluttende.

Der er nok at tage fat på i kampen mod antisemitisme. Desværre stadigvæk. Og det må vi så gøre – også i Den danske Israelsmission.

Kai Kjær-Hansen

DEBAT

Lige ved og »næsten« ...

Overrabiner Bent Melchior kommenterer i KD den 10. januar et par linjer fra »KDS's søde julekonkurrence«. Hans kommentar drejer sig om, hvad jeg skriver om det såkaldte dobbelte kærlighedsbud (Matt. 22,34-40): »Mens begrebet »næste« i 3. Mos 19,18 drejer sig om med-israelitter og fremmede, der levede blandt Israels folk, er det i NT udvidet til at gælde ethvert menneske«.

Bent Melchior angiver, at det er en tolkning af 3. Mos 19,18, som ikke har anden dokumentation, end at påstanden er blevet gentaget så ofte, at man selv – undertegnede inklusive – er begyndt at tro på den. Ofte har antisemitter fremsat den påstand, at jøder kun betragter andre jøder som deres næste. Og Melchior fortsætter: »Alle de jødiske kilder, som jeg har slået op i, er enige om, at kærlighedsbudet til næsten gælder alle mennesker, og at kærlighedsbudet til den fremmede indebærer en ekstra hensyntagen, om man vil en positiv diskrimination, til den gruppe mennesker, der ellers er udsat for negativ diskrimination, således som israelitterne havde oplevet det i Ægypten«.

Disse påstande – min og Melchior's – kan efterprøves. Melchior har slået op i sine jødiske kilder, og jeg i mine jødiske kilder. I saglighedens navn – og for at undgå en uværdig polemik – havde det gjort det lettere, hvis Melchior selv havde antydnet, at spørgsmålet om, hvem »næsten« er – jødisk betragtet – op gennem historien har været genstand for meget forskellige jødiske tolkninger. Det gør han desværre ikke, hvorefter jeg let fremtræder med antisemitiske træk. Og hvad der ikke er spor bedre: af Melchior fremstilles som en, der – sammen med andre kristne – »har så travlt med at fortælle, hvor alt omfattende deres kærlighed er i modsætning til, hvordan jøderne har lært det. Synes man virkelig, at kristendommens historie giver belæg for en sådan alt omfattende kærlighed til ikke-kristne?« spørger Melchior.

Nej, det synes jeg ikke, hvilket Bent Melchior udmærket godt ved, og det har jeg heller ikke travlt med, og det kan heller ikke udledes af det, jeg skriver. Derfor undrer det mig, at overrabiner Bent Melchior uden dokumentation vil tillade sig selv at skrive noget sådant på det omtalte grundlag, hvor

jeg udtaler mig om forholdene på Jesu tid.

Tilbage til hovedsagen: Hvordan blev 3. Mos 19,18 forstået på nytestamentlig tid og af rabbinerne? Det er i denne sammenhæng, jeg udtaler mig, som jeg gør. Meningerne herom er delte. Der er imidlertid tilstrækkeligt materiale i vore kilder til påstanden om, at der med basis i dette bibelvers – og andre – foregik en diskussion blandt jøder om, hvem næsten er, at ikke alle jødiske grupperinger eller

at alle de jødiske kilder, han har slået op i, er enige om, at kærlighedsbudet til næsten »gælder alle mennesker«, må det være på plads kort at nævne et par jødiske kilder, jeg har slået op i, som giver et meget nuanceret billede – og som tegner en udviklingslinje.

I Encyclopedia Judaica – det store jødiske opslagsværk – siges bl. under rubrikken »Love«, at ordet »næste« i 3. Mos 19,18 bedst forstås som refererende til jøder; nogle jøder har dog forstået budet

kation dominerende. I halakisk eksegese er det hebraiske ord *re'a*, »næste«, brugt i den snævre afgrænsende betydning til at udelukke ikke-jøden...«.

Den internationalt anerkendte jødiske teolog David Flusser skriver opsummerende i artiklen »A New Sensitivity in Judaism and the Christian Message« bl.a.: »I jødedommen er had praktisk taget forbudt, men kærlighed til fjenden er ikke foreskrevet«. Og: »Som det allerede er ble-

julekonkurrence« i KD bestod af afsnit, som var sakset ud af undertegnede fra min studieudgave af Matthæusevangeliet. Ikke alt om næste-begrebet kom med, hvilket selvfølgelig ikke kan bruges som en undskyldning over for dem, som kun læste julekonkurrencens bidrag i KD. I studieudgavens afsnit om det dobbelte kærlighedsbud er der en henvisning til side 47, hvor jeg beskæftiger mig med ordet: »Du skal elske din næste og hade din fjende« (Matt 5,43). Her skriver jeg bl.a.:

»Med ens næste er der i GT tænkt på ens landsmand (3 Mos 19,18). Men formaningen til at elske med-israelitten »som sig selv« står ikke isoleret. I samme kapitel følges det op med formaningen til at elske den fremmede, dvs. ikke-israelitten som »dig selv« (3. Mos 19,33-34).

Nogle rabbinere mente, at ordet i 1 Mos 5,1 om, at Gud skabte mennesket, så det lignede ham, vejede tungere end ordet i 3. Mos 19,18 om at elske sin næste = landsmand, således at det forhold, at mennesket er skabt i Guds billede, fordrer, at man elsker alle.

I NT er der med næste tænkt på alle mennesker (Rom 13,8-10. Gal 5,14. Jak 2,8). Det gælder ikke blot om at finde ud af, hvem ens næste er, men hvem man kan være næste for (Luk 10,25-37). Om det dobbelte kærlighedsbud, se Matt 22,34-40«.

Og til sidst: at toneangivende jøder – ikke mindst i nyere tid – forstår kærlighedsbudet til næsten som gældende for alle mennesker er værd at få slået fast i kristne kredse. Hvis det kan lade sig gøre – og nås – vil jeg gerne inkorporere det i andet oplag til Bibelselskabets studieudgave af Matthæusevangeliet, som er ved at gå i trykken. Det vil passe smukt til de nutidige pointer, jeg langs ad vejen får med i Studieudgaven.

Og så fortsætter vi kampen mod antisemitisme! Fra Jerusalem ser det »næsten« ud som om Bent Melchior »i den søde juletid« har siddet med en anden – og nutidig – sag om antisemitisme, og så er kommet til at inddrage mig i den, men på et mangelfuldt grundlag, fordi jeg taler om fortiden.

Noget sådant kan jo ske for os alle sammen.

Kai Kjær-Hansen
pt. Jerusalem

I december måned havde Kristeligt Dagblad en julekonkurrence for sine læsere. Konkurrencen bestod af spørgsmål til udvalgte afsnit i Kai Kjær-Hansens studieudgave til Matthæusevangeliet. Københavns overrabiner, Bent Melchior, reagerede på et af afsnittene.

Her på siden bringer vi dels Bent Melchior's læserbrev og dels Kai Kjær-Hansens kommentar til det.

Kristeligt Dagblad

Tirsdag den
10. januar 1995

Den jødiske og kristne næste

Bent Melchior, overrabiner,
Frederiksborggade 27, Kbh. K., skriver:

Midt i den søde juletid, eller helt konkret midt i KD's søde julekonkurrence kommer der den 21. december malurt i bageret. I en belærende artikel om det dobbelte kærlighedsbud skriver Kai Kjær-Hansen (KKH) blandt andet:

»Mens begrebet »næste« i 3 Mos 19,18 drejer sig om med-israelitter og fremmede, der levede blandt Israels folk, er det i NT udvidet til at gælde ethvert menneske«.

Det må være tilladt at spørge, hvordan man kan bringe en sådan erklæring om tolkningen af 3. Mosebog, uden at man har anden dokumentation, end at påstanden er blevet gentaget så ofte, at man selv er begyndt at tro på den. I 30'erne skrev min far en bog om ondsindede påstande, fremsat imod jøder, og han nævner i den række af påstande, som antisemitter fremsætter, at jøder kun betragtede andre jøder som deres næste! Det er tragisk, at en mand med så indgående kendskab til jødedommen og med en ofte erklæret kærlighed til mennesker af jødisk herkomst som KKH skal falde i den grøft og oven i købet belære nye generationer om dette, som om det pr. definition er uimodsigeligt.

Alle de jødiske kilder, som jeg har slået op, er enige om, at kærlighedsbudet til næsten gælder alle mennesker, og at kærlighedsbudet til den fremmede indebærer en ekstra hensyntagen, om man vil en positiv

diskrimination, til den gruppe mennesker, der ellers er udsat for negativ diskrimination, således som israelitterne havde oplevet det i Ægypten.

Jeg skal ikke gøre mig klog på, hvad NT siger og ikke siger, men af citatet fra Matt. 22 fremgår intet om, at budet om at elske næsten skulle have andet indhold, end det havde i GT. Tværtimod afsluttes citatet med henvisning til, at også dette bud er grundlaget for loven og profeterne, altså for GT.

Jeg fatter ikke, at kristne har så travlt med at fortælle, hvor alt omfattende deres kærlighed er i modsætning til, hvordan jøderne har lært det. Synes man virkelig, at kristendommens historie giver belæg for en sådan alt omfattende kærlighed til ikke-kristne? Ingen ved bedre end jeg, at der har været og er fremragende humanister blandt de kristne. Takket være denne holdning lever jeg i dag. Men den har jo netop været undtagelsen. Kirken er snarere fremstået som en institution, der har forfulgt dem, der ikke ville slutte sig til den, og store dele af kirken har dømt de ikke-døbte til evig fortabelse. Det er ikke just det, som jeg ville kalde alt omfattende kærlighed.

Igen må jeg understrege, at vi i den danske kirke har det meget bedre. Jeg har da hørt en dansk biskop stå ved en jødisk grav og anbefale sjælen til paradiset. Netop derfor burde det være slut med at fremhæve egen godhed på bekostning af andre.

rabbinere var enige herom, og at altså ikke alle jøder mente, at kærlighedsbudet til næsten gjaldt alle mennesker.

Jeg skal være den første til at erkende, at teologer ofte skriver af efter hinanden, og at hvis en ting er sagt af tilstrækkeligt mange autoriteter, må den være sand. At trænge ind i det rabbinske materiale for en ikke-jøde som mig er en vanskelig sag. Derfor benytter jeg mig ofte af jødiske autoriteter på området, når jeg udtaler mig herom. Samtidig benytter jeg mig naturligvis af det jødiske skrift, som kaldes Det Nye Testamente.

Når Bent Melchior hævder,

som gældende alle, hvilket diskussionen blandt rabbinerne viser. Desuden anføres for *nyere tid*, at næstekærligheden af jøder er blevet gjort universel.

I sin bog »A Rabbinic Commentary on the New Testament«, skriver den jødiske teolog Samuel Tobias Lachs om 3. Mos 19,18 i note til Matt 5,43, at verset i 3. Mos 19,18 »ikke har en universel mening. Bemærk at det står parallelt med »dine landsmænd«. Det samme kapitel har endvidere budet om, at du skal elske den fremmede. I rabbinsk litteratur, i haggadaen, er den universelle appli-

vet sagt, overgår kristendommen jødedommen, i det mindste teoretisk, i dens forståelse af kærlighed til alle mennesker...«.

Lad dette være nok. Andre nutidige jødiske autoriteter tolker forholdene anderledes. Ingen kan have alle på sin side. Men jeg mener, jeg har tilstrækkeligt mange jødiske autoriteter på min side, til at jeg finder det mærkværdigt at blive sat i bås med antisemitter, bare fordi jeg om næste-begrebet skriver, at det »i NT er udvidet til at gælde ethvert menneske«. Det er mere end repetitionens dokumentation.

Desuden: Den omtalte »søde